

VLADIMIR JURČENKO: SRCE DAROVANO PLANINI

Izvanredno odabran naslov Jurčenkove zbirke o prirodi i čovjeku obilježava precizno i sažeto osnovne značajke Jurčenkovih stihova: u njima živi toplo srce čovjeka zaljubljenog u planinu, zbratimljenog s prirodom i topljenog s velebitskim šumama, s njegovom florom i faunom.

Zbirka sadrži 26 pjesama, kojima je pjesnik dao slijedeći moto:

U pukotini mog srca
Zasadilo se divlje sjeme.
Iz sjemena niknuše klice,
Iz klica zašumore šume,
Iz šuma rodi se planina.
Bdijem nad sjekirom
Smiješeći se snovima.

Taj moto odražava rađanje nesputane i divlje ljubavi prema planinama i šumama, ljubavi neobične poput sna i snažne poput sjekire. On ujedno predstavlja i okvir Jurčenkovih motiva: planinska bura, proljeće u granama smreka i jela, sivi gorski kamen, planinsko praskozorje, jesenska alanarska šuma, vidici s vrha planine, sve naoko obično, gotovo beznačajno u svojem trajanju i svojoj običnosti. Sve je to dano u ovoj zbirci kao odraz pjesnikove duše, ili, kako to pjesnik kaže, kao »srce darovano planini«.

Jurčenko je pjesnik i slikar. Slikarski elementi predstavljaju jednu od osnovnih crta ove zbirke: ona je puna živih boja i živih, vizualnih slika: žuta jesen, bijeli cvijet, plavetnilo neba, crn leptir, crvena lisica, zelene vrulje, crvene zore; polegnute trave, kvrgavi hrast u planini, mračna planinska utroba, nepogaženi cvijet jaglaca, bijeli kamenjar. Ali u njoj drhti srce pjesnika koji kao čarobna vila udiše život u mrtve stvari:

Osjetio sam kako *brda drhte*
Kad *vihor za vihorom udara*
Bura planinska.
Slušao sam *plač borova budnih*
Na kamenu i *jauk maloga cvijeta*
Jutros tek rođenog.
Čuo sam *krik slomljene grane*
Što u vrtlogu pada na stijenje

Da tamo umre.
Gledao sam trnje na koljenima
*Kako cvili. I divlje trave što
Pužu pritajene.*

...

(Bura)

Znam jedan kamen sivi
Na gorskoj kosi velebitskoj
Što valjda služi za podnožje zora,
Il izazov groma u oluji.
I tko zna otkad ovdje stoji.
*Taknu ga prve zrake sunca
I rani ga vjetrovi bude.*

...

A on kao nožem brazdama izgreben
Kandžama lisice i kune gorske
*Prislanja uza me bedra svoja
I tijelo svoje. I grli me nježno*

(Kamen)

Noćas me je *staza ostavila samog,*
Sova mi se smijala, a gudure i
Crne stijene pratile me nepozvane.

Nisam znao da su ruke tvojih šuma
Tako kvrgave i bolne.
One htjedoše sakriti tvoj kameni vrh,
A on kao da noćas siže do oblaka.
I znam da su godine prošle nepoznate,
Ali valjda prepoznaješ druga svoga.

Iako je vizualni doživljaj kao sredstvo izraza u prvom planu u Jurčenkovim stihovima, on ipak nije ni isključiv ni preforsiran. Jurčenko prirodu doživljava svim osjetilima. Njemu i nije toliko bitna realistična slika, on stvara ugođaj konkretnog pejzaža kroz subjektivan snažan doživljaj:

I dođe san,
Ko pramen dima. Krijesnice
Snova otvore mi vrata i
Zakoračih u srce svoje.
Trnje, suze i cvjetovi neki
Tu rastu. I sve je žuta jesen,
Rosom razlivena.

...

I uplaših se
Od radosti silne kad spoznah
Da ovaj san je java.
A ptice moje dalje lete, lete,
I sunce ih obasjava.

(Ptice moje dalje lete)

Jurčenko je osobito impresioniran pticama. One su u njegovim stihovima dio javnosti i sna, metafora i živa slika (Probudit ću ptice, Zalutala ptica, Ptice moje dalje lete, Čovjek želi da bude ptica). Njihova nazočnost u Jurčenkovim pjesmama simbolični je izraz njegove težnje da dosegne planinske vrhunce i doživi prirodu ne povrijeđivši je:

Čovjek je on
Al želi da bude ptica
I penje se gorskim ljestvama
Na visove velebitske
Da poleti.
Jer mučno je gaziti
Livadama planinskim
I gledati polegnutu travu
Iza stopala svojih.

(Čovjek želi da bude ptica)

Jurčenkova stopljenost s prirodom nikako nije odraz njegova otuđenja od čovjeka. Taj čovjek kod njega je često nazočan. O njemu Jurčenko razmišlja ili pak s njim razgovara u svojoj prividnoj, formalnoj osamljenosti:

Čuj, prijatelju moj, ti koji nemaš
Oči sive kao strijelac,
Koji nisi pregazio livade planinske
I dosegao najviše vrhove gorske,
Niti si ikada u praskozorje,
Kad tetrijeb pjeva, osjetio pijanstvo moje,
Danas mi budi drug u lovu.

...

(Danas mi budi drug)

Kako bih volio, prijatelju moj,
Da ne kopne s gorskih vrleti snjegovi velebitski,
Da ne niče mlada trava na pragu kuće tvoje,
Kao bujad gorka i da umjesto trnja jorgovan cvjeta.

...

(Pozdrav dalekom prijatelju)

Ti, prijatelju moj, nepoznati, daleki,
Kome je planina podmetnula kameno tlo,
Kao grudi svoje, da po njoj gaziš,
Iz ruku ti evo pušku uzimam
I neka je mir u tvom srcu
Vitkim jelama i smrekama gustim.

...

(Pozdrav nepoznatom prijatelju)

Ovi bi se stihovi doduše mogli shvatiti i kao težnja osamljenika zaljubljenog u prirodu da i drugi ljudi s njim podijele njegove tople osjećaje. Ali, Jurčenko je u nekoliko pjesama ove zibrke izrazitiije iznio svoje životne stavove i prozeo ih socijalnim osjećanjima. Tako se on predstavio kao pjesnik zaljubljen u prirodu i čovjeka. Karakter zbirke nije mu dopustio da ovoj od-

rednici svoga životnog stava posveti previše pažnje, a životni stav nije mu dopustio da probleme svoga bližnjeg eliminiira iz svojih stihova u cilju čistoće doživljaja divljega pejzaža. U pjesmi »Napušteno selo«, koja izvanrednom snagom ocrtava sumorni ugođaj naših dana, socijalni je problem naoko u pozadini, kao da je pjesnik zabavljen isključivo slikom i atmosferom samoće, razvalina i truleži. Pa pika, pjesma se doima kao vapaj, kao pitanje očajnika kojemu ni jeka ne odgovara na njegov vrisak, a tajanstveni glasovi dolaze iz duboke intime:

Kako su teški koraci moji
Na stazama što tuguju
Za dolascima i odlascima.

O kuće kamene, zidine gole,
Selo!
Samo u samoći kamena.
Tko me to doziva,
Kad znam da čovjeka ovdje
Nema.

...

U pjesmi »Probudit ću ptice« opjevao je Jurčenko starca s Velebita kao dio opće planinske atmosfere. I u toj je pjesmi socijalni motiv dan samo kao slutnja, kao diskretan nagovještaj:

Ne plači od tuge, starče moj,
Ti koji u Velebitu visokom
Sam kuću u kamenu zidaš
I djecu svoju dolinama poklanjaš.

Pa i takav, u jedva zamjetljivim obrisima, on dovoljno svjedoči o Jurčenkovoj socijalnoj angažiranosti, o njegovoj ljubavi prema čovjeku i njegovu razumijevanju ljudskih patnji.

Učiteljstvo, odgajanje mladih, specifičan nastavnički život u zabitnim selima također Jurčenko nosi sa sobom u svoje pohode prirodi. Vrlo je izrazit primjer pjesma »Zdravo« u kojoj Jurčenko opjevajući učiteljice u zabačenim velebitskim selima pjeva i o samom sebi i svom pozivu.

Prijatelji, radnici svijeta, vjetrom
Latice raznesene — vi učiteljice
Daleke, same u samoćama: Zdravo!

Ljubav prema prirodi, prema širokim slikama pejzaža, prema širokim prostranstvima divljine i netaknutim prostranstvima našla je odraza i u obliku Jurčenkova slobodnog, nerimovanog stiha. U kompozicijskom pogledu pjesme su mu cjelovite i zaokružene. Najčešći im je oblik razgovora, najčešća uporaba 2. lica. Jurčenko razgovara s prirodom i dalekim prijateljima:

Zadihan i znojan, ponovo čekam
Da zagrlim tvoje praskozorje,
Planino moja. Da znaš:

...

(Povratak)

Ako ikada potražiš mjesto
Gdje sam ukrao plavetnilo neba
Za sliku svoju ...

(Pođi stazama srna)

O ljudi, vi nepoznati i nijemi ...

(Povratak)

Zašto skrećeš misli moje
Sa staza što u doline vode,
Kad šuma jesenska izgara,
Vršino alanarska.

...

(Izgubljeni dječak)

To lice, lice razgovora i obraćanja čovjeku, Jurčenko upotrebljava stapa-jući se sa pejzažem, a misleći na ljude. Okrenut prirodi, pojavama izvan sebe, Jurčenko eksterijer spaja sa svojom intimom u jedno, simbolizirajući to jedinstvo stapanjem sna i jave:

I uplaših se
Od radosti silne kad spoznah
Da ovaj san je java.

...

(Ptice moje dalje lete)

Možda sam morao zastati tek na čas,
Da čizmom zgazim snove,
Još davno prije neg vidjeh ih na javi.

...

(Neka mi brda sude)

Prožimanje sna i jave često obilježava Jurčenkov doživljaj prirode. U većem dijelu pjesama taj je doživljaj građen na suprotstavljanju čudesnog, gotovo nestvarnog doživljaja konkretnoj, jasnoj i stvarnoj slici.

Na elementima kontrasta Jurčenko gradi i opis života u prirodi: mir i nemir, statična slika i zahuktalost bure, tišina i zvukovi. Takav je i Jurčenkov zanos — to je tužno ushićenje. On se plaši radosti, u njegovu srcu rastu suze i trnje, »na ispruženoj ruci mjesec treperi — u krilu dlana tuga«, »Ja sam tužan«, prijatelju moj«, kaže pjesnik gradeći svoja raspoloženja na tom neobičnom osjećaju sretne tuge i tužne sreće:

Kako je lijepo biti tužan ...

...

Ja volim jesen i volim biti tužan ...

...

A meni prijatelji kažu da veseo budem.

(Tuga)

Jurčenkova je životna filozofija jednostavna, slika i izraz su mu jasni i čisti, doživljaj topao i izravan, opis plastičan, ispovijed nepatvorena, iskrena. On je — izabравši uski krug motiva — ostao u ovoj zbirci umjeren, ne pretrpavši je mnoštvom stihova koji bi umarali jednoličnošću i ponavljanjem. Zato se »Srce darovano planini« može pročitati s interesom i pažnjom i poželjeti da pjesnik u novoj zbirci proširi krug svojih motiva i ponovno nam pokaže svoju pjesničku i slikarsku nadarenost.

Zlata Derossi